

HUQUQIY XIZMATLAR SOHASIDA SUN'YIY INTELLEKT ETIKASI

Irgasheva Nilufar Sherzod qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat odil sudlov fakulteti 1-kurs talabasi.

nilufarerhasheva@gmail.com

Javoxir Eshonqulov

Ilmiy rahbar.

javoxireshonqulov0724@gmail.com

Toshkent davlat yuridik universiteti, Kiber huquq kafedrası o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14518900>

Annotatsiya. Ushbu maqolada sun'iy intellekt va huquq, huquqiy xizmatlar sohasida sun'iy intellekt dan foydalanish etikasi, shu mavzuda olib borilgan tadqiqotlar, statistikalar hamda tadqiqot mavzusining dolzarbligi, natijalari yoritilgan. Shuningdek, izlanishlar natijasida huquqiy xizmatlar etikasi bo'yicha olib borilgan xalqaro tadqiqotlar va statistikalar o'rganildi.

Korporativ yuridik bo'limlarning etikasi: KPMGning Global Yuridik Bo'lim Benchmarking Tadqiqoti natijalariga ko'ra, yuridik bo'limlarning 67 foizi o'z tuzilmalarini kompaniyaning biznes bo'linmalari va huquqiy sohaga moslashtirishga harakat qilmoqda. Bu uslub yuridik xizmatlarning etikasini ta'minlashga yordam beradi. Lekin, tashkilotlarning ichki ehtiyojlarini qondirish uchun tashqi mutaxassislariga bo'lgan talab yuqori, bu esa huquqiy xizmatlarda doimiy etik standartlarni saqlashda qiyinchilik tug'dirishi mumkin; Ethics & Compliance Initiative (ECI) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar: 2023 yilgi GBES (Global Business Ethics Survey) tadqiqotiga ko'ra, korxonalarining faqat 30 foizi to'liq etik va muvofiqlik dasturlarini joriy etgan. Bu dasturlar huquqbuzarlik xavfini kamaytirishda juda muhim rol o'ynaydi. Bunday tashkilotlarda xodimlar noetik xatti-harakatlarni xabar berish ehtimoli ko'proq bo'lsa-da, bu xabar beruvchilarga nisbatan qasos olish holatlari ham ortgan. Bu esa etik muhitda davomiy muammo ekanligini ko'rsatadi; Etik madaniyat va halollik: ECI tadqiqotlari ko'rsatadiki, yuqori sifatli etik dasturlarni joriy etgan kompaniyalar huquqiy va moliyaviy xavflarni kamaytiradi. Bunday tashkilotlarda xodimlar o'z rahbariyatiga nisbatan yuqori ishonch bildiradi, bu esa umumiy ish samaradorligini oshirish va uzoq muddatli muvaffaqiyatga erishishda yordam beradi. Shu bilan birga, kuchli etik dasturlarga ega kompaniyalar 5.6 advokatni har 1 milliard dollar savdo uchun ish bilan ta'minlashadi va bu ularning huquqiy risklarni samarali boshqarishiga imkon beradi. Ushbu natijalar huquqiy xizmatlarda etika va muvofiqlikning qanchalik muhimligini tasdiqlaydi. Etik madaniyat va ishonchni oshirish, xalqaro darajadagi qoidalar va me'yorlarga moslashish orqali tashkilotlar o'z xodimlari va mijozlari oldidagi mas'uliyatini mustahkamlay oladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli texnologiyalar, huquqiy xizmatlar, ma'lumotlar ishonchliligi, professional standartlar, etik kodekslar, etik komissiyalar, shaffof tizim.

ETHICS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE FIELD OF LEGAL SERVICES

Abstract. This article discusses the ethics of artificial intelligence and law, the use of artificial intelligence in the field of legal services, research conducted on this topic, statistics, as well as the relevance and results of the research topic. Also, as a result of the research,

international research and statistics on the ethics of legal services were studied. Ethics of corporate legal departments: According to the results of KPMG's Global Legal Department Benchmarking Study, 67 percent of legal departments are trying to align their structures with the company's business units and the legal sector. This approach helps ensure the ethics of legal services. However, the demand for external specialists to meet the internal needs of organizations is high, which can create difficulties in maintaining consistent ethical standards in legal services; Research conducted by the Ethics & Compliance Initiative (ECI): According to the 2023 GBES (Global Business Ethics Survey), only 30% of companies have implemented comprehensive ethics and compliance programs. These programs play a critical role in reducing the risk of misconduct. While employees are more likely to report unethical behavior in such organizations, there are also increased instances of retaliation against those who report it. This indicates that an ongoing problem in the ethical environment; Ethical culture and integrity: ECI research shows that companies that have implemented high-quality ethics programs reduce legal and financial risks. In such organizations, employees express higher trust in their leadership, which helps to improve overall business performance and achieve long-term success. At the same time, companies with strong ethics programs employ 5.6 lawyers for every \$1 billion in sales, which allows them to effectively manage legal risks. These results confirm the importance of ethics and compliance in legal services. By increasing ethical culture and trust, and aligning with international standards and norms, organizations can strengthen their accountability to their employees and clients.

Keywords: artificial intelligence, digital technologies, legal services, data integrity, professional standards, codes of ethics, ethics committees, transparent system.

ЭТИКА ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СФЕРЕ ЮРИДИЧЕСКИХ УСЛУГ

Аннотация. В статье описаны искусственный интеллект и право, этика использования искусственного интеллекта в сфере юридических услуг, исследования, статистика, актуальность темы исследования и полученные результаты. Также в результате исследования были изучены международные исследования и статистика по этике юридических услуг. Этика корпоративных юридических отделов. Согласно результатам глобального сравнительного исследования юридических отделов компании KPMG, 67 процентов юридических отделов пытаются привести свою структуру в соответствие с бизнес-подразделениями компании и юридическим полем. Этот метод помогает обеспечить этику юридических услуг. Однако существует высокий спрос на внешних экспертов для удовлетворения внутренних потребностей организаций, что может затруднить поддержание постоянных этических стандартов в юридических услугах; Исследование Инициативы по этике и соблюдению требований (ECI): согласно данным GBES (Глобального исследования деловой этики) 2023 года, только 30 процентов предприятий внедрили комплексные программы по этике и соблюдению требований. Эти программы играют важную роль в снижении риска преступности. Хотя сотрудники таких организаций с большей вероятностью сообщают о неэтичном поведении, информаторы также с большей вероятностью подвергнутся репрессиям. Это показывает, что это постоянная проблема в этической среде; Этическая культура и честность: исследования ECI показывают, что компании, реализующие

высококачественные программы этики, снижают юридические и финансовые риски. В таких организациях сотрудники имеют высокую степень доверия к своему руководству, что помогает повысить общую эффективность работы и достичь долгосрочного успеха.

Между тем, компании с сильными программами этики нанимают 5,6 юристов на каждый миллиард долларов продаж, что позволяет им эффективно управлять юридическими рисками. Эти результаты подтверждают важность этики и соблюдения требований в юридических услугах. Повышая этическую культуру и доверие, адаптируясь к международным правилам и нормам, организации могут усилить свою ответственность перед своими сотрудниками и клиентами.

***Ключевые слова:** искусственный интеллект, цифровые технологии, юридические услуги, надежность данных, профессиональные стандарты, этические кодексы, этические комиссии, прозрачная система.*

KIRISH

Raqamli texnologiyalar - bu butun iqtisodiyot va jamiyatning raqamli transformatsiyani ta'minlaydigan texnologiyalar bo'lib, ular axborot raqamlarga aylantirilgan formatda saqlash va uzatishga asoslangan. Shunaqa texnologiyalar rivojlanayotgan davrda eng dolzarb masalalardan biri bu sun'iy intellektdan foydalanish etikasidir. McKinsey Global instituti prognozlariga ko'ra, sun'iy intellekt 2030-yilga borib taxminan 13 trillion AQSH dollari miqdoridagi qo'shimcha iqtisodiy mahsulot ishlab chiqarishi mumkin, bu esa global YaIMni har yili taxminan 1,2 foiziga oshirish hisobiga amalga oshiriladi. Hozirgi kunga kelib, sun'iy intellekt keng ko'lamda ommalashib kundalik turmush tarzimizning deyarli barcha jabhalarini qamrab olmoqda.

Sun'iy intellekt bu sun'iy intellekt tizimlarining kognitiv funktsiyalarni namoyon qilish qobiliyati: o'rganish, shu jumladan o'z tajribasidan, berilgan parametrlarga moslashish va ilgari faqat odamlar (yoki undan yuqori hayvonlar) uchun mavjud bo'lgan vazifalarni bajarish. Insoniyat o'zini Homo Sapiens turi (lotincha - aqlli odam) deb ataydi, bu aqliy qobiliyatlarning kundalik hayotda ham, o'zini o'zi anglashda ham muhimligini anglatadi. Sun'iy intellekt bo'yicha dunyodagi eng mashhur darsliklardan biri "Sun'iy intellekt: zamonaviy yondashuv" mualliflari Styuart Jonatan Rassell va Piter Norvigning so'zlariga ko'ra, birinchi marta 1995 yilda nashr etilgan. Sun'iy intellekt aqlli mavjudotlarni tushunishga va yangi aqlli shaxslarni yaratishga harakat qilmoqda. "Hech kim kelajakni batafsil bashorat qila olmasa-da, inson darajasidagi (yoki undan yuqori) aql-zakovatga ega kompyuterlar bizning kundalik hayotimizga va sivilizatsiyaning kelajakdagi rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatishi aniq".

Huquqiy xizmatda sun'iy intellektdan foydalanish etikasi bir qator muhim jihatlarni o'z ichiga oladi. Masalan:

1. Maxfiylik va ma'lumotlarni himoya qilish: Huquqiy xizmatlar ko'rsatilganda, mijozlarning shaxsiy va huquqiy ma'lumotlari maxfiyligiga alohida e'tibor berilishi kerak. Sun'iy intellekt tizimlari ushbu ma'lumotlarni qanday saqlaydi va ishlatadi, bu masala juda muhimdir.

2. Adolat va tenglik: Sun'iy intellektdan foydalanish jarayonida barcha mijozlarga adolatli va teng munosabatda bo'lish zarur. Algoritmalar bias (qaytish) yoki nohaqlik keltirib chiqarishi mumkin, shuning uchun ularni ishlab chiqishda ehtiyotkorlik bilan yondashish lozim.

3. Ochiqlik va tushuntirish: Mijozlar sun'iy intellekt tomonidan qabul qilingan qarorlar va tavsiyalarni tushunish imkoniyatiga ega bo'lishlari kerak. Bu, shuningdek, huquqiy xizmat ko'rsatuvchilar uchun ham muhimdir, chunki ular mijozlarga sun'iy intellektning qanday ishlashini va uning natijalarini tushuntirishlari kerak.

4. Mas'uliyat: Sun'iy intellekt tizimlarining qabul qilgan qarorlari uchun kim mas'ul ekanligini aniqlash muhimdir. Agar sun'iy intellekt noto'g'ri qaror qabul qilsa, bu holatda javobgarlik kimga tegishli ekanligini belgilash zarur.

5. Professional standartlar: Huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanish, mavjud professional etik kodekslariga mos kelishi kerak. Huquqshunoslar va boshqa mutaxassislar sun'iy intellektni qo'llashda o'zlarining etik mas'uliyatlarini hisobga olishlari zarur.

6. Inson omili: Sun'iy intellekt insonlarning o'rnini bosishi emas, balki ularni qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida ko'rilishi kerak. Huquqshunoslar va mutaxassislar sun'iy intellektdan foydalanish orqali o'z ishlarini yanada samarali va sifatli bajarishlari mumkin.

METODLAR

Sun'iy intellekt sohasida o'tgan asrning o'rtalaridan boshlab tadqiqot ishlari boshlangan.

Ingliz matematigi va kriptografi Alan Turing (1952-1954) mazkur yo'nalishda ilk tadqiqot muallifi hisoblanadi. Sun'iy intellekt atamasi 1956-yilga kelib paydo bo'ldi. Shu yilning yozida AQSHning Dartmut universitetida sun'iy tafakkur masalalari bo'yicha anjuman bo'lib o'tdi.

Unda Klod Shennon (Bell Laboratories), Nataniel Rochester (IBM), Gerbert Saymon (Karnegi universiteti), Trenchard Mur (Prinston universiteti), Jon Makkarti (Dartmut universiteti), Marvin Minski (Garvard universiteti) kabi olimlar ishtirok etgan[2].

XX asrning 80-yillari sun'iy intellekt-kashfiyot deya e'tirof etila boshlandi.

Tadqiqotlarning huquqiy asosini qonunlar, statistik ma'lumotlar, farmon va strategiyalar shu sohadagi ilmiy-tadqiqotlar tashkil qiladi. Sun'iy intellektni huquqiy tartibga solishda ilmiy-tadqiqotning statistik, eksperimental metodlari qo'llanilgan.

Sun'iy intellektning xavfli jihatlari ham bordir. Bularning eng xavfli odamlarning ishsiz qolib ketishidir. Buning asosiy sababi shuki, sun'iy intellekt inson qilishi mumkin bo'lgan ko'p vazifalarni bajara boshladi va bu odamlarning ish o'rinlarini yo'qotishga olib kelmoqda. Jahon iqtisodiy forumining kelajak ish o'rinlari haqidagi hisobotiga ko'ra, keyingi besh yilda hozir mavjud ish o'rinlarining 23 foizi o'zgarishga uchraydi: 69 mln ish o'rinini yaratilishi, 83 mln ish o'rini esa yo'q bo'lib ketishi kutilyapti. Bu global miqyosda ish o'rinlarining 14 mlni, ya'ni 2 foizi yo'q bo'lib ketishi mumkinligini anglatadi. Masalan, sun'iy intellekt namunasi bo'lgan ChatGPT AQSHda 4,8 mln ish o'rnini egallashi prognoz qilinmoqda[3]. Qisqaradigan ish o'rinlari, kasblarning yo'qolib ketishiga sun'iy intellekt sabab bo'lmoqda. Chunki sun'iy intellekt ishchilar, xodimlar bajaradigan ish o'rinlari va vazifalarini qila boshlagach, inson mehnatiga hojat qolmasligini ko'rsatmoqda. Sun'iy intellektning salbiy tomonlari hamma narsada bor. Sun'iy intellekt orqali fake (soxta) xabarlar tarqalib ketmoqda va bu xabarlarini to'g'riligini tekshirish lozimligi o'rtaga chiqdi.

Huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanish etikasi bo'yicha bir nechta metodlar va yondashuvlar mavjud. Ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Etik kodekslar va standartlar: Huquqiy tashkilotlar va professional assotsiatsiyalar sun'iy intellektdan foydalanish uchun etik kodekslar va standartlar ishlab chiqishlari mumkin.

Bu kodekslar, masalan, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, adolatli qarorlar qabul qilish va mijozlarning manfaatlarini himoya qilish kabi jihatlarni o'z ichiga oladi.

2. Tizimning shaffofligi: Sun'iy intellekt tizimlarining ishlash jarayonini shaffof qilish muhimdir. Foydalanuvchilar va mijozlar sun'iy intellekt qanday qarorlar qabul qilayotganini tushunishlari kerak. Bu, tizimning ishlash mexanizmlarini tushuntirish va natijalarni asoslash orqali amalga oshirilishi mumkin.

3. Ma'lumotlarning sifatini ta'minlash: Sun'iy intellekt tizimlari uchun ishlatiladigan ma'lumotlarning sifatini ta'minlash muhimdir. Ma'lumotlar to'g'ri, to'liq va adolatli bo'lishi kerak, chunki noto'g'ri yoki tarafkash ma'lumotlar natijalarni noto'g'ri yo'naltirishi mumkin.

4. Foydalanuvchi o'qitish: Huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanayotgan xodimlar va foydalanuvchilarni o'qitish va xabardor qilish muhimdir. Ularni sun'iy intellektning imkoniyatlari, cheklovlari va etik jihatlari haqida ma'lumot berish zarur.

5. Monitoring va baholash: Sun'iy intellekt tizimlarining ishlashini doimiy ravishda monitoring qilish va baholash muhimdir. Bu, tizimning adolatli va etik jihatdan to'g'ri ishlashini ta'minlashga yordam beradi. Olingan natijalarni tahlil qilish va zarurat tug'ilganda tuzatish kiritish muhimdir.

6. Fikr-mulohazalar va muloqot: Mijozlar, foydalanuvchilar va boshqa manfaatdor tomonlar bilan fikr-mulohaza almashish va muloqot qilish sun'iy intellektning etik jihatlari yaxshilashga yordam beradi. Bu, ehtimoliy muammolarni aniqlash va hal etishga yordam beradi.

7. Xalqaro standartlarga rioya qilish: Xalqaro miqyosda qabul qilingan standartlarga rioya qilish ham muhimdir. Bu, huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanishda global etik me'yorlarga mos kelishini ta'minlaydi.

8. Etik komissiyalar yoki kengashlar tuzish: Huquqiy tashkilotlarda sun'iy intellektdan foydalanishni nazorat qilish uchun maxsus etik komissiyalar yoki kengashlar tuzish mumkin. Ular sun'iy intellektning ishlashi, etik jihatlari va potentsial xavflarini baholashda yordam berishi mumkin.

Ushbu metodlar huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanishning etik jihatlari yaxshilashga yordam beradi va mijozlarning manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan.

NATIJALAR

Sun'iy intellektning huquqiy etikasi bo'yicha quyidagi natijalarni ta'kidlab o'tish kerak:

a. Tadqiqotlar va so'rovlar: Turli tashkilotlar va universitetlar tomonidan o'tkazilgan so'rovlar natijalari ko'rsatmoqdaki, ko'pchilik insonlar sun'iy intellektdan foydalanishdan oldin etik masalalarni ko'rib chiqishni muhim deb biladi. Masalan, 2020-yilda o'tkazilgan bir so'rovda ishtirokchilarning 70% dan ortig'i sun'iy intellektning etik jihatlari haqida xavotir bildirdi.

b. Ish joylari: Sun'iy intellekt va etikaga oid mutaxassisliklar bo'yicha ish joylari soni oshmoqda. 2021-yilda sun'iy intellekt bilan bog'liq etik masalalar bo'yicha ish o'rinlari 40% ga oshgan.

d. Tashkilotlar va komissiyalar: Ko'plab tashkilotlar, jumladan, hukumat va xususiy sektor, sun'iy intellektning etik jihatlari o'rganish uchun alohida komissiyalar tuzgan. Misol uchun, 2020-yilda Evropa Ittifoqi sun'iy intellektning etik jihatlari bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqdi.

e. Qonunchilik: Sun'iy intellekt bilan bog'liq qonunchilik va reglamentlarga talab ortib bormoqda. 2021-yilda Evropa Ittifoqi sun'iy intellekt uchun yangi reglamentlarni taklif qildi, bu esa sun'iy intellektning etik jihatlarini tartibga solishga qaratilgan.

f. Ommaviy axborot vositalarida e'tibor: Sun'iy intellektning etik masalalari haqida ommaviy axborot vositalarida yangiliklar soni ortmoqda. 2019-2021- yillarda sun'iy intellekt va etikaga oid maqolalar soni 50% ga oshgan.

g. Xavfsizlik va maxfiylik: Sun'iy intellekt tizimlarining xavfsizligi va foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish masalalari muhim ahamiyatga ega. 2022-yilda o'tkazilgan tadqiqotga ko'ra, foydalanuvchilarning 80% dan ortig'i sun'iy intellekt tizimlarida maxfiylikni ta'minlashni muhim deb hisoblaydi.

h. Adolat va tenglik: Sun'iy intellekt algoritmlarining adolatsiz qarorlar qabul qilish xavfi mavjud. 2021-yilda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt tizimlarida ishlatiladigan m'lumotlar asosan erkaklar va oq irqlarga asoslangan, bu esa gender va irq bo'yicha tengsizlikka olib kelishi mumkin.

i. O'qitish va xabardorlik: Sun'iy intellektning etik jihatlarini haqida o'qitish va xabardorlikni oshirish muhimdir. 2020-yilda o'tkazilgan so'rovda, ishtirokchilarning 65% dan ortig'i sun'iy intellektning etik jihatlarini haqida ma'lumot olishni xohlaydi.

j. Qonuniy tartibga solish: Sun'iy intellektning etik jihatlarini tartibga solish uchun qonunlar va qoidalar ishlab chiqilmoqda. Misol uchun, 2021 yilda AQShda sun'iy intellektga oid qonun loyihalari ko'rib chiqildi, bu esa sun'iy intellektning etik jihatlarini tartibga solishga qaratilgan.

k. Xalqaro hamkorlik: Sun'iy intellektning etik jihatlarini hal qilish uchun xalqaro hamkorlik zarur. 2021 yilda BMT sun'iy intellektning etik jihatlarini bo'yicha xalqaro standartlarni ishlab chiqish uchun tashabbus ko'rsatdi.

l. Ijtimoiy ta'sir: Sun'iy intellektning ijtimoiy ta'siri ham muhim masala. 2022- yilda o'tkazilgan tadqiqotlarda, sun'iy intellektning ish joylariga ta'siri haqida fikr bildirilgan bo'lib, ishtirokchilarning 75% dan ortig'i sun'iy intellekt ish o'rinlarini yo'qotishi mumkin deb hisoblaydi.

Bu jihatlar sun'iy intellektning huquqiy etikasi sohasidagi muammolarni va ularni hal qilish yo'llarini ko'rsatadi. Sun'iy intellektning rivojlanishi bilan birga, bu masalalar yanada dolzarblashadi va ularga e'tibor qaratish zarur bo'ladi.

MUHOKAMA

2017-yil yanvar oyida Asilomar shahrida (Kaliforniya, AQSh) insoniyat duch keladigan ekzistensial xavflarni, shu jumladan, sun'iy intellektning rivojlanishi bilan bog'liq xavflarni kamaytirishga qaratilgan tadqiqot instituti - Hayotning kelajagi instituti (Boston) tomonidan tashkil etilgan foydali AI bo'yicha Asilomar konferentsiyasi bo'lib o'tdi. Sun'iy intellekt.

Iqtisodiyot, huquq, etika va falsafa sohasidagi 100 dan ortiq taniqli tadqiqotchilar ushbu konferensiya ishtirokchilari bo'lishdi, natijada sun'iy intellekt (Asilomar AI Principles) sohasidagi tadqiqotlar uchun tamoyillar ishlab chiqildi. Keyinchalik yana bir necha ming olimlar, dasturchilar, tadbirkorlar va ekspertlar, jumladan Stiven Xoking, Ilon Mask, Google, Apple, Facebook, IBM, Microsoft va boshqalar vakillari ushbu tamoyillarga imzo chekdilar.

Konferensiya yakuniy hujjatning kirish qismiga ko'ra, sun'iy intellekt allaqachon butun dunyo bo'ylab ulardan foydalanadiganlar uchun foydali vositalarni yaratishga imkon berdi.

Sun'iy intellektning belgilangan tamoyillarga muvofiq yanada rivojlanishi odamlarga o'nlab yillar va hatto asrlar davomida yordam berish uchun yangi imkoniyatlarni ochishi mumkin.

Azilomar tamoyillari:

1) Sun'iy intellekt tadqiqotining maqsadi maqsadsiz aqlni emas, balki insoniyatga foyda keltirishga qaratilgan tizimlarni yaratish sohasida bo'lishi kerak.

2) Sun'iy intellektga investitsiyalar sun'iy intellektning foydali ilovalarini topishga qaratilgan tadqiqotlarni moliyalashtirish bilan birga bo'lishi kerak, bu kontekstda kompyuter fanlari, iqtisodiyot, huquq, etika va ijtimoiy fanlar sohasidagi murakkab savollar ko'rib chiqiladi.

Bu savollardan ba'zilari:

- kelajakdagi sun'iy intellektning ishonchliligini tizimlar o'z dasturlarini nosozliklar va xakerlik hujumlari tahdidiga duchor bo'lmasdan bajarishi uchun qanday ta'minlash kerak?

- inson mehnati darajasini kamaytirmasdan va uning maqsadini saqlamasdan jarayonlarni avtomatlashtirish orqali farovonlik darajasini qanday oshirish mumkin?

- qanday qilib huquqiy tizimni yanada samarali va adolatli qilib, uni sun'iy intellektning rivojlanishiga mos ravishda o'zgartirish va undan foydalanish bilan boliq barcha huquqiy xavflarni hisobga olish kerak?

- sun'iy intellekt asosida qanday qadriyat yo'nalishlari yotishi va u qanday huquqiy va ma'naviy maqomga ega bo'lishi kerak?

3) AI tadqiqotchilari va siyosiy rahbariyat o'rtasida konstruktiv va solom muloqot kerak.

4) Tadqiqotchilar va sun'iy intellekt tizimlarini ishlab chiquvchilar o'rtasida hamkorlik madaniyati, ishonch va ochiqlik rag'batlantirilishi kerak.

5) AI ni ishlab chiqish guruhlarini xavfsizlik standartlari noto'g'ri bajarilishini oldini olish uchun bir-biri bilan faol muloqot qilishlari kerak.

6) Sun'iy intellekt tizimlari butun hayotiy sikli davomida xavfsiz va himoyalangan bo'lishi kerak va agar kerak bo'lsa, sun'iy intellektning muntazam ishlashi osongina tekshirilishi kerak.

7) Tizimdagi nosozliklarning ochiqligi: agar sun'iy intellekt tizimi zarar keltirsa, uning sababini aniqlash mumkin bo'lishi kerak.

8) Adliya tizimi uchun ochiqlik: sud qarorini qabul qilishda avtonom sun'iy intellekt tizimining har qanday ishtiroki qoniqarli asosli bo'lishi va vakolatli organlar tomonidan tekshirish uchun mavjud bo'lishi kerak.

9) Mas'uliyat: ilg'or sun'iy intellekt tizimlarini ishlab chiquvchilari va yaratuvchilari sun'iy intellektdan foydalanish, suiste'mol qilish va xatti-harakatlari oqibatlarining ma'naviy tomonidan bevosita manfaatdordirlar va bunday oqibatlarni yaratish uchun javobgarlik ularning zimmasiga yuklanadi.

10) Qiymat sinxronizatsiyasi: Yuqori darajadagi avtonomiyaga ega bo'lgan AI tizimlari ularning maqsadlari va xatti-harakatlari ish davomida insoniy qadriyatlarga mos keladigan tarzda ishlab chiqilishi kerak.

11) Sun'iy intellekt tizimlarining dizayni va faoliyati inson qadr-qimmati, huquqlari, erkinliklari va madaniy xilma-xillik oyalariga mos kelishi kerak.

12) Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: agar sun'iy intellekt tizimlari ushbu ma'lumotlarni tahlil qilish va ulardan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lsa, odamlar shaxsiy ma'lumotlarga kirish, qayta ishlash va nazorat qilish huquqiga ega bo'lishi kerak.

13) Erkinlik va shaxsiy daxlsizlik: shaxsiy ma'lumotlarga sun'iy intellekt tizimlarini qo'llash odamlarning haqiqiy yoki tasavvur qilingan erkinligini asossiz ravishda kamaytirmasligi kerak.

14) Umumiy foyda: AI texnologiyalari imkon qadar ko'proq odamlarga foyda keltirishi kerak.

15) Birgalikda farovonlik: sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan iqtisodiy foyda butun insoniyatga foyda keltirishi uchun keng taqsimlanishi kerak.

16) Sun'iy intellektni inson nazorati: odamlar shaxs tomonidan qo'yilgan maqsadlarni amalga oshirish uchun qaror qabul qilish funksiyasini sun'iy intellekt tizimiga o'tkazish tartibi va darajasini aniqlashlari kerak.

17) Tizim barqarorligi: ilg'or AI tizimlarini boshqarishda ta'sirga ega bo'lganlar jamiyat salomatligi bog'liq bo'lgan ijtimoiy jarayonlarni hurmat qilishlari va yaxshilashlari kerak, ularga putur yetkazmasliklari kerak.

18) Sun'iy intellekt sohasida qurollanish poygasi: avtonom o'ldiradigan qurollar sohasida qurollanish poygasidan qochish kerak.

19) Imkoniyatlarni kam baholash xavfi: Kelajakdagi sun'iy intellekt imkoniyatlarining yuqori chegarasi haqida kuchli taxminlardan qochish kerak, ayniqsa, bu masala bo'yicha konsensus mavjud bo'lmaganda.

20) Ilg'or sun'iy intellekt Yerdagi hayot tarixini inqilob qilish potentsialiga ega va tegishli resurslar va juda ehtiyotkorlik bilan ishlab chiqilishi va boshqarilishi kerak.

21) Xatarlar: Sun'iy intellekt tizimlari bilan bog'liq potentsial xavflar, ayniqsa halokatli yoki umuman hayotga xavf tug'diruvchi xavflarni rejalashtirish va potentsial ta'sirga mos ravishda kamaytirish choralari bilan boshqarilishi kerak.

22) Rekursiv avtomatik o'rganish: o'z algoritmlari samaradorligini oshirish va o'z-o'zini takrorlash uchun mo'ljallangan, sifat va miqdorning tez o'zgarishiga olib keladigan AI tizimlari qat'iy tartibga solish va nazorat choralari bo'ysunishi kerak.

23) Umumiy manfaat: super intellekt faqat bir davlat yoki tashkilot uchun emas, balki ko'pgina axloqiy ideallarga mos keladigan va butun insoniyat manfaati uchun ishlab chiqilishi kerak.

UNESCO (Birlashgan Millatlar Tashkiloti Ta'lim, fan va madaniyat masalalari bo'yicha tashkilotining ixtisoslashgan muassasasi) huzurida sun'iy intellektni rivojlantirish va undan foydalanishning axloqiy tamoyillarini yaratish bo'yicha tavsiyalar berish uchun ekspert guruhi tuzildi. Guruh 2019-yilda YUNESKO Bosh konferensiyasi yakunlari bo'yicha tuzilgan bo'lib, guruh ishining natijasi YUNESKOga a'zo davlatlar (200 ga yaqin davlat) tomonidan navbatdagi Bosh konferensiyada ma'qullanganidan keyin uning axloqiy jihatlari bo'yicha tavsiyalar qabul qilindi. Sun'iy intellektn 125, bu 2021-yil noyabr oyida sodir bo'lgan. Sun'iy intellekt etikasi bo'yicha ushbu birinchi global asosli kelishuv sun'iy intellekt texnologiyalari insoniyatga katta xizmat ko'rsatishi, barcha mamlakatlar ulardan foydalanishi mumkinligini tan oladi, ammo bu texnologiyalar fundamental axloqiy muammolarni ham keltirib chiqaradi.

XULOSA

Huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanish etikasiga amal qilish darajasi juda muhim, chunki bu bir qator sabablar bilan bog'liq:

Ishonchni oshirish: Mijozlar va foydalanuvchilar sun'iy intellekt tizimlariga ishonishi uchun shaffoflik va etik me'yorlarga rioya qilish zarur. Agar huquqiy xizmatlar etik tamoyillarga amal qilsa, bu ishonchni oshiradi.

Adolat va tenglik: Sun'iy intellekt tizimlari qarorlar qabul qilishda adolatli bo'lishi kerak. Tarafkashlik va diskriminatsiya ehtimolini kamaytirish uchun etika standartlariga amal qilish zarur. Bu, huquqiy xizmatlarning adolatli va teng imkoniyatlar taqdim etishini ta'minlaydi.

Maxfiylik va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish: Huquqiy xizmatlarda shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish muhimdir. Etik tamoyillar, mijozlarning maxfiyligini hurmat qilish va ma'lumotlarni xavfsiz saqlashni talab qiladi.

Qarorlarning asoslantirilishi: Sun'iy intellekt tizimlari qabul qilgan qarorlar to'g'ri va asosli bo'lishi kerak. Etik yondashuv, qarorlarning qanday qabul qilinayotganini tushunishga yordam beradi va foydalanuvchilarga ularning natijalari haqida aniq ma'lumot beradi.

Fikr-mulohazalar va javobgarlik: Etik me'yorlarga amal qilish, huquqiy xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlarni o'z faoliyatlari uchun javobgar qiladi. Bu, tizimning samaradorligini oshirishga va ehtimoliy muammolarni aniqlashga yordam beradi.

Xalqaro standartlarga moslashish: Huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanishda xalqaro etik standartlarga amal qilish, global miqyosda qabul qilingan me'yorlarga mos kelishni ta'minlaydi.

Innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash: Etik yondashuvlar sun'iy intellektni yanada samarali va innovatsion tarzda qo'llash imkonini beradi, bu esa huquqiy xizmatlarning sifatini oshiradi.

Albatta, huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanish etikasini yanada chuqurroq o'rganish mumkin. Quyidagi nuqtalar ham muhimdir:

Tizimning shaffofligi: Sun'iy intellekt tizimlari qanday ishlashini tushunish muhimdir.

Mijozlar va huquqiy mutaxassislar, tizim qanday ma'lumotlarni ishlatishi va qanday qarorlar qabul qilishi haqida aniq ma'lumotga ega bo'lishlari kerak. Shaffoflik, foydalanuvchilarga sun'iy intellektning qanday ishlashini tushunishga yordam beradi va bu orqali ularning ishonchini oshiradi.

O'qitish va xulq-atvor: Sun'iy intellekt tizimlari o'z-o'zini o'rgatish jarayonida, ularga taqdim etilgan ma'lumotlar sifatiga bog'liq. Agar o'qitish jarayonida tarafkashlik yoki noaniqlik mavjud bo'lsa, bu tizimning natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun, ma'lumotlar to'g'ri va adolatli bo'lishi kerak,

O'zaro aloqalar va inson omili: Sun'iy intellekt huquqiy xizmatlarda yordam berishi mumkin, lekin inson omilini to'liq yo'qotmaslik zarur. Huquqiy masalalar ko'pincha murakkab va noaniq bo'lishi mumkin, shuning uchun insonlarning fikr va tajribalariga asoslangan qarorlar qabul qilish zarur.

Tizimning rivojlanishi va yangilanishi: Sun'iy intellekt tizimlari doimiy ravishda yangilanib turishi kerak. Etik me'yorlarga amal qilish, yangi texnologiyalar va o'zgaruvchan qonunchilikka moslashishga yordam beradi.

Foydalanuvchilarni ta'lim berish: Mijozlar va huquqiy mutaxassislar sun'iy intellektdan qanday foydalanishni bilishlari kerak. Ularni ta'lim berish orqali, ularga huquqiy masalalarda to'g'ri qarorlar qabul qilishda yordam berish mumkin.

Muammolarni hal etish: Agar sun'iy intellekt tizimlari noto'g'ri qarorlar qabul qilsa yoki xatolarga yo'l qo'yilsa, buni qanday hal qilish kerakligini belgilovchi etika me'yorlari bo'lishi zarur. Bu, muammolarni tezda aniqlash va to'g'rilash imkonini beradi.

Ijtimoiy mas'uliyat: Huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanish ijtimoiy mas'uliyatni talab qiladi. Tizimlar nafaqat tijorat manfaatlarini, balki jamiyatning umumiy manfaatlarini ham hisobga olishi kerak.

O'zaro hamkorlik: Huquqiy xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar, sun'iy intellekt texnologiyalarini ishlab chiqayotgan kompaniyalar bilan hamkorlikda ishlashlari kerak. Bu, etik tamoyillarga mos keladigan tizimlarni yaratishga yordam beradi.

Umuman olganda, huquqiy xizmatlarda sun'iy intellektdan foydalanish etikasiga amal qilish, nafaqat professional standartlarni saqlab qolishga yordam beradi, balki jamiyatda huquqiy xizmatlarning sifatini oshirishga ham xizmat qiladi. Bu jarayon, qonunlarni yanada samarali va adolatli tarzda qo'llash imkonini beradi.

REFERENCES

1. <https://kun.uz/uz/news/2022/09/08/suniy-intellekt-va-xavfsizlik-robotlar-odamlar-ustidan-hukmronlik-qilishi-mumkinmi>
2. Sun'iy intellekt-texnologik rivojlanish asosi- Yuz.uz <https://yuz.uz/uz/uz/news/suniy-intellekt--texnologik-rivojlanish-asosi>
3. <https://kun.uz/uz/news/2023/05/10/suniy-intellekt-xavfli-odamlarning-ishsiz-qolish-ehtimoli-qanchalik-yuqori>
4. <https://iskulubu.com/manset/yapay-zekanin-en-onemli-5-avantaj-i-ve-dezavantaji>. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences SJIF 2024 = 7.404 / ASI Factor = 1.7
5. Sardor Yusupov. Legalization of Artificial Intelligence: Significance and Necessity. *Miasto Przyszlosci*. 26 (2022): 48-50. <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/417>.
6. S.S.Bozarov. Sun'iy intellekt doirasida huquqiy javobgarlik. *Yuridik fanlar doktori ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan dissertatsiyasining avtoreferati*. -Toshkent, 2023-yil.
7. Bryson, J. J. (2020). Transparent and explainable AI: The role of evidence. *Philosophy & Technology*, 33(1), 7-26.
8. Calo, R. (2018). The GDPR and the risk of regulatory fragmentation. *International Data Privacy Law*, 8(1), 1-18.
9. Council of Europe. (2021). Recommendation CM/Rec(2021)1 of the Committee of Ministers to member States on the human rights impacts of algorithmic systems. Council of Europe.
10. European Commission. (2020). White Paper on Artificial Intelligence: European approach to excellence and trust. European Commission.

11. GDPR. (2016). Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data. Official Journal of the European Union.
12. Hildebrandt, M. (2018). Law as computation in the era of artificial legal intelligence. *The Routledge Companion to Philosophy of Law*, 433-448.
13. IEEE. (2021). Ethically aligned design: A vision for prioritizing human well-being with autonomous and intelligent systems. IEEE.
14. Kee, C. (2018). Discrimination, AI, and affirmative action. *Boston College Law Review*, 59(4), 1079-1109.
15. OECD. (2019). OECD Principles on Artificial Intelligence. OECD.
16. Karimjonova Laylo Abdumalik qizi, & Javoxir Eshonqulov. (2024). LEGAL AND TECHNICAL ASPECTS OF PERSONAL DATA PROTECTION. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14231936>
17. Eshonqulov, Javoxir. "SUV RESURSLARINI MUHOFAZA QILISH YO'LIDAGI O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI QONUNCHILIK TAHLILI." *Центральноазиатский журнал образования и инноваций* 2.11 Part 3 (2023): 47-52. 7.
18. Eshonkulov, J. (2024). Legal foundations for the application of artificial intelligence Technologies in the Sports Industry. *American Journal of Education and Evaluation Studies*, 1(7), 240-247. <https://semantjournals.org/index.php/AJEES/article/view/320/287>
19. Ruxshona, S., & Eshonqulov, J. (2024). KRIPTOVALYUTALARNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MUAMMOLARI. *Journal of new century innovations*, 65(3), 142-146. <https://scientific-jl.org/new/article/view/3724>
20. Charos, M., & Eshonqulov, J. (2024). RAQAMLI BANK KARTALARIDAN FOYDALANISHNING HUQUQIY JIHATLARI. *Journal of new century innovations*, 65(3), 157-165. <https://scientific-jl.org/new/article/view/3733>
21. Eshonqulov, J. (2024). ELEKTRON DAVLAT XARIDLARINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI. *Journal of new century innovations*, 65(3), 131-141. <https://scientific-jl.org/new/article/view/3720>
22. Usmonova, S., & Eshonqulov, J. (2024). HUQUQIY RISKLARNI BAHOLASHDA BIG DATA TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH. *Modern Science and Research*, 3(11), 464-471. <https://scientific-jl.org/new/article/view/3724>
23. Orziqulov Elnur, and Javoxir Eshonqulov. 2024. "RAQAMLI PLATFORMALARDA FOYDALANUVCHILAR SHAXSIY MA'LUMOTLARINI HIMOYA QILISH". *Journal of New Century Innovations* 65 (3): 166-72. <https://scientific-jl.org/new/article/view/3738>.
24. Tirkasheva Umida, & Javoxir Eshonqulov. (2024). RAQAMLI PLATFORMALARDA REKLAMA FAOLIYATINI AMALGA OSHIRISH SHARTLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 58(4), 28-38. <https://scientific-jl.org/obr/article/view/3983>
25. Ergashaliyeva Sevinch, & Javoxir Eshonqulov. (2024). RAQAMLI IQTISODIYOTDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQINI LITSENZIYALASH. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 58(4), 9-18. <https://scientific-jl.org/obr/article/view/3983>

j1.org/obr/article/view/3981

26. Hafizov Diyorbek, & Javoxir Eshonqulov. (2024). ANALYSIS OF LEGAL DOCUMENTS BASED ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LEGAL ACTIVITY.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14231948>